

magazín pro přátele Zoo Brno

Zooreport

číslo 2
září 2022

Zvířata
Severní Ameriky

4 Bizoni, losi Zvířata Severní Ameriky

13 Virtuální expedice Zoo není jen Mniší hora

7 Urzoni, lišky Zvířata Severní Ameriky

15 Hoko červený Úspěšný odchov

9 Záchránná stanice Zoo není jen Mniší hora

17 Bobr evropský Záchránné programy

11 SEV Hlídka Zoo není jen Mniší hora

20 Jedinečný zážitek Virtuální expedice

Zooreport

magazín pro přátele Zoo Brno

září 2022
číslo 2/22, ročník XXIV
vychází čtyřikrát ročně
MK ČR E 17723

Vydavatel:

Zoo Brno a stanice zájmových činností, p. o.
U Zoologické zahrady 46, 635 00 Brno,
Česká republika
IČ: 00101451
tel.: +420 546 432 311
fax: +420 546 210 000
e-mail: zoo@zoobrna.cz

Nakladatel:

Moravské zemské muzeum
Zelný trh 6, 659 37 Brno
IČO: 00094862

Adresa redakce:

Zoo Brno a stanice zájmových činností, p. o.
redakce Zooreportu
U Zoologické zahrady 46, 635 00 Brno,
Česká republika
tel.: +420 546 432 370
fax: +420 546 210 000
e-mail: vanac@zoobrna.cz

Redakční rada:

Mgr. Jana Galová, Bc. Jana Hadová,
MVDr. Martin Hovorka, Ph.D. (předseda
redakční rady), Ing. Miroslava Piškulová,
Bc. Iveta Fišerová a Mgr. Michal Vaňáč
(vedoucí redaktor).

Autorem neoznačených fotografií je
Bc. Eduard Stuchlík.

Ilustrace: Natálie Staňková.

Náklad:

1800 ks v české verzi
200 ks v anglické verzi

Titulní foto:

Bizon (*Bisonbison*).
Foto: Matyáš Slavík

NEPRODEJNÉ

EDITORIAL

Milé čtenářky,
milí čtenáři,

snad jste si užili léto. My jsme rozhodně nezahléleli, měli spoustu práce, plánovali, řešili a pomalu už se soustředili na další rok, kdy nás čeká významné jubileum. Pevně věřím, že jste v prázdninových měsících stihli tu nejlepší dovolenou a nabrali energii do zbytku roku.

V tomto čísle Zooreportu se zaměříme na zvířata Severní Ameriky. A ano, samozřejmě se budeme soustředit na ta, která jsou k vidění u nás na Mniší hoře. Velký článek věnovaný vybraným druhům najdete hned na další stránce.

Druhé letošní vydání je specifické tím, že jsem v něm hned tři rozhovory. Všechny jsou se zaměstnanci zoo, nicméně ani jeden nepůsobí v Bystřici. Určitě už vás napadlo, že se prostřednictvím otázek a odpovědí podíváme na tři naše odloučená, ale velmi důležitá pracoviště. Začneme záchranou stanicí, jejíž činnost představí vedoucí této naší pobočky. A je to opravdu zajímavé čtení, to mohu slíbit. Pak se z Jinačovic přesuneme rovnou na asi nejznámější místo jihomoravské metropole, hned pod Špilberk. Tam sídlí Středisko ekologické výchovy Hlídka a jeho šéfka nám prozradí, proč je to skvělé místo pro děti téměř všech věkových kategorií. A když už budeme v centru Brna, určitě nemůžeme vynechat Virtuální

expedici v Radnické ulici. Tam máte příležitost se prostřednictvím moderních technologií vydat přímo za zvířaty do všech koutů světa. A nejen, budete je mít na dosah, tak blízko, jak to jen jde.

Stranou naší pozornosti nemohl zůstat ani jeden úspěšný odchov, o kterém se dozvíte jako první právě vy, čtenáři Zooreportu. Hoko červený je v přírodě veden jako zranitelný a početní odhad divoké populace je cca 40 – 50 000 jedinců. Jedná se o ptáky o velikosti od perličky po krocana, kteří mají dlouhé a silné nohy, dlouhé ocasy, kožní laloky a kostěné výrůstky různých barev na hlavě a mnohdy chocholky. V Zoo Brno je chováme od začátku druhého milénia. Při odchovu mladého samce jsme museli čelit řadě překážek. Skvělí kolegové vám popíší, jak se nám je podařilo překonat.

Z našich stránek už víte, že jedním z hlavních úkolů zoologických zahrad

je ochrana biodiverzity a záchrana druhů. Poslední text tohoto čísla vám popíšeme, jak se to má s bobrem evropským.

Ještě mi dovoluťe vám všem poděkovat. Za přízeň, podporu, hezké zprávy i veškerou zpětnou vazbu, kterou nám poskytujete.

Za všechno moc děkujeme!

Michal Vaňáč

**ZOO
BRNO**

ZVÍŘATA SEVERNÍ AMERIKY NA MNIŠÍ HOŘE

Bizoni, losi, urzoni, polární lišky. Co mají společného? Jsou to savci vyskytující se v Severní Americe a samozřejmě v brněnské v zoo. V následujících řádcích vám představíme zástupce dvou největších zvířecích druhů i dvou výrazně menších.

BIZON

Kdo z nás by neznal filmy a knihy o indiánech, prériích, nekonečných stádech bizonů. Který kluk by neobdivoval Divoký západ, nehrál si na indiána, nevyrobil si luk a šípy. Milovníci dobrodružství obdivovali hrdinství indiánů, kteří čelili nájezdům bílých osadníků. Vidina rozlehlého území s nadbytkem půdy byla lákavá. Při kolonizaci území bílí lovci zvolili strategii úplného vyhladovění původních obyvatel. A tak se bizoni, hlavní zdroj obživy indiánů, stali ná-

strojem vyhlazení indiánských kmenů. Dobyvatelé dobře věděli, že bizoni jsou pro život indiánů zásadní a nepostradatelní. Nejen maso, ale i kůže, kosti, trus, to všechno indiáni uměli zužítkovat. Z kůže se vyrábělo týpí, oblečení, obuv, z kostí nástroje a zbraně, trusem se topilo. Taktika „čím více mrtvých bizonů, tím lépe“ se tedy lovcům vyplácela. Přinášela obrovské výdělky, proto pobíjeli stáda těchto zvířat v obrovských počtech. Legenda říká, že někteří lovci zmasakrovali i pět tisíc kusů za se-

zónu. Výsledkem tohoto tažení byl pokles populace bizonů z desítek milionů na pouhé stovky kusů.

Pomoc přišla za pět minut dvanáct. Začátkem 20. století se díky záchranným programům stavy bizonů začaly zase zvyšovat.

Bizon je největším suchozemským savcem Severní Ameriky. Existují dva poddruhy těchto turovitých sudokopytníků – bizon prérijní (*Bison bison*) a bizon lesní (*Bison bison athabasca*). Délka dospělých samců je téměř čtyři metry a váží kolem 900–1 000 kg, někdy až 1 500 kg. Výška v kohoutku činí u samce až dva metry. Samice jsou zhruba o čtvrtinu menší.

Velikou indispozicí bizona je špatný zrak, v podstatě je schopen zaregistrovat

Samice bizona rodí jedno mládě, o které se pečlivě stará. Foto: Eduard Stuchlík

Bizoní samci váží kolem jedné tuny. Foto: Matyáš Slavík

Aktuálně v Brně chováme šest bizonů. Foto: Matyáš Slavík

jen hýbající se objekty. Slabý zrak vyvažuje vynikajícím čichem. Dokáže najít potravu i pod třiceticentimetrovou sněhovou pokrývkou. Živí se travinami, na něž jsou prémie bohaté, bizoni lesní navíc i výhonky dřevin, žaludy a bobulemi.

Charakteristickým rysem bizona je vystouplý hrb na ramenou, mohutná hříva a čupřina na mohutné hlavě. Jak samci, tak i samice nosí mohutné rohy, které mohou měřit až 60 cm. Slouží jim jako nástroj v boji i pro získání pozice ve stádě. Impozantní velikost těchto zvířat budí zdání pomalé těžkopádnosti. Nenechme se však mýlit! Když se dají do cvalu, dokážou vyvinout rychlost až 50 kilometrů za hodinu.

Pokud byste se dostali blíže k bizonímu stádu, slyšeli byste stále charakteristické mručení. Takto se bizoní samci dorozumívají mezi sebou. Samice se na druhou stranu shlukují do skupin oddělených od samců a pečují o telata. Malí býčci zůstávají v kravské skupině zhruba do tří let věku, poté se oddělí a přidávají se ke skupině bizoních samců.

Poklidný život bizoního stáda zčeří bouřlivé období říje, které probíhá v letních měsících. Než začne, dominantní samci si hlídají svůj harém, předvádějí samicím svou zdatnost a sílu a odhánějí případné soky. Blížící se konflikt se samci zpočátku snaží vyřešit pózováním, dupáním, bučením. Když už dojde na souboj, bývá to urputný a drsný zápas. Býci do sebe narážejí hlavami, snaží se soka nabrat na rohy. V dobách obrovských stád v řádech milionů kusů se v této době nad planinami zvedala oblaka prachu ze zápasů těchto obrů. Po úspěšné říji samice rodí jedno mládě, o které se pečlivě stará.

Mají tito obři vůbec nějaké nepřátele? Když nepočítáme člověka, který se na nich opravdu výrazně podepsal, pak přirozeným nepřítelem bizonů je vlk, případně puma či medvěd grizzly. Obranou proti vlčím predátorům je útěk. Bizoni jsou vytrvalí běžci a ve snaze se trást hladové vlky dokážou tito maratonci běžet desítky kilometrů. Predátoři neútočí na statné mladé býky, kteří

by je mohli propíchnout rohy či pošlapat. Vybírají si mláďata nebo starší a nemocné jedince a často se stává, že na izolovaného bizona zaútočí, až když je stádo z dohledu.

Dnes bizoní stáda obývají chráněná území a rezervace Severní Ameriky, vysokým počtem bizoní populace je známý i Yellowstone národní park.

Brněnské skupině bizonů vládne mohutný samec Gemini. Letos v květnu oslavil již 21. narozeniny a v červenci pak 20. výročí svého přistěhování do Brna. V srpnu 2009 jsme Geminimu z Belgie přivezli dvouletou samici Inez, v roce 2016 z Kolína nad Rýnem rovněž dvouletou Satinku. Poslední samice obohatila stádo v březnu 2016.

Při výběru partnerek jsme měli šťastnou ruku a mohli se tak radovat z přírůstků. I loňský rok byl v tomto směru úspěšný. Hrdý otec Gemini s každou ze svých partnerek zplodil jednu samici. Všechny tři se narodily v květnu, letos na jaře se vydaly cestu a odjely do nového domova v Itálii. V současné době

můžete na Mniší hoře vidět základní chovnou skupinu a dvě mláďata narozená v červnu.

LOS

Los americký (*Alces alces americanus*) patří s losem evropským (*Alces alces alces*) mezi největší z čeledi jelenovitých. Je to býložravec, žíví se výhradně vegetací. Jakkoliv působí neškodně, jde o zvíře velmi agresivní a péče o losa v zoo je vždy bezkontaktní.

Samec váží až 600 kg, samice kolem 350 kg. Urostlí jedinci měří kolem tří metrů na délku, výška v kohoutku činí kolem 2,3 metru. Hlavu samců zdobí parohy lopatovitěho tvaru. Dosahují rozpětí až 1,5 metru a mohou vážit až 20 kg. Čím je losík větší, tím mohutnější je i paroží. Po každém shozu mu toto naroste větší a silnější, což hraje velkou roli při námluvách. Samci s menším parožím musí ustoupit těm urostlejší.

Dalším typickým znakem jejich protáhlé hlavy je přečnívající horní pysk a také dlouhá bradka. Mají dlouhé,

v porovnání s mohutným trupem poměrně tenké nohy. Ty jim slouží při brodění se bažinami a mělkou vodou. Také kopyta mají skvěle přizpůsobena svému způsobu života. Pohyb v bažinatých místech jim umožňují zvláštní kožovité membrány. Této schopnosti využívají hlavně v zimě a brzy na jaře, kdy lze trávu a čerstvé větve nalézt pouze v blízkosti močálů a na březích řek. Voda losům poskytuje ochranu před dotěrným hmyzem a také je zdrojem důležité potravní složky – vodních rostlin plných minerálů. Pro pobyt ve vodě mají i jiné schopnosti, jsou totiž velmi dobrými plavci. Na suchu okusují větve, chutná jim i kůra stromů. Losi žijí samotářsky, ve skupinách se pohybuje pouze matka s mládětem. Nejpočetnější populace losů amerických žije v Kanadě a také na Aljašce a v severovýchodní části kontinentu.

Na Mniší hoře chováme poddruh losa evropského (*Alces alces alces*). Samec Ursus se narodil v květnu 2020 v německém Mnichově, u nás v zoo žije

od května 2021. Kdybyste se za ním chtěli vypravit, najdete ho na jižním svahu, když se vydáte druhou nebo třetí odbočkou vlevo od hlavní cesty.

URZON KANADSKÝ

Mnozí si ho pletou s dikobrazem jihoafrickým (*Hystrix africae australis*). Kdyby se však přírodě mohli potkat, rozdíl by byl patrný na první pohled. Urzoni mají kratší a jemnější ostny a také mohou šplhat do výšek, zatímco dikobrazi se pohybují pouze po zemi.

Urzon kanadský (*Erethizon dorsatum*) je hlodavec živící se pestrá rostlinnou potravou. V teplejších částech roku, kdy je vegetace bohatá, spořádá pupeny, květy, listy, má rád ořechy a různé plody. V zimě se živí jehličím a kůrou stromů. Potřebné minerály doplňuje olizováním a okusováním kostí či parohů, což u hlodavce může působit poněkud překvapivě.

Tělo urzonů měří kolem 60–90 cm, ocas 15–30 cm, váha se pohybuje mezi 3,5 až 7 kilogramy. Na zádech si nesou

Je to býložravec, žíví se výhradně vegetací. Foto: Michal Vaňáč

Losi žijí samotářsky, ve skupinách se pohybuje pouze matka s mládětem. Foto: Eduard Stuchlík

Tělo urzonů měří kolem 60–90 cm. Foto: Eduard Stuchlík

Urzony najdeme v expozici vedle lachtanů. Foto: Eduard Stuchlík

tisíce ostnů skrytých mezi dlouhými chlupy. Když se urzon cítí ohrožený, naježí se, aby vypadal větší, otočí se zády a zastrašuje nepřítele dupáním a couváním. Je mylné se domnívat, že v sebeobraně ostny vystřeluje. Nedělá to ani urzon, ani dikobraz. Když zastrašování nepomůže a dojde na kontakt s protivníkem, máchne ocasem, jeho ostny se snadno oddělí a jelikož jsou velmi ostré a navíc zakončené háčkem, nejdou z těla nepřítele jednoduše odstranit.

Urzon kanadský žije prakticky v celé Severní Americe s výjimkou nejchladnějších oblastí. Je to samotář, má rád svůj klid nejlépe v bezpečí korun stromů nebo skalních rozsedin. Šplh do výšek mu umožňují mohutné zahnuté drápy a také silné palce na tlapách.

Je to noční živočich. Dny tráví odpočinkem, v noci se vydává za potravou. Samice po sedmi měsících březosti rodí zpravidla jedno mládě, které je velmi brzy samostatné. Urzoni se rodí již s ostny, které jsou však měkké. Svou pevnost získávají přibližně po dvou hodinách.

Má se tento pichlavý tvor vůbec někoho bát? Jak už to tak bývá, jeho největším nepřítelem je člověk. Indiáni odedávna

lovili urzony kvůli ostnům, ze kterých vyráběli ozdoby na oblečení a další předměty. I přes obavu budící ostny, které nosí na zádech, stává se také kořistí rosomáka, rysa nebo kuny. Tito lovci urzona převrátí na záda a zaútočí na jeho nechráněné břicho. I tak, z hlediska ochrany druhu, je na tom ještě dobře. Nepovažuje se za druh ohrožený vyhynutím.

V brněnské zoo se samec urzona kanadského zabydlel v únoru 2021. Přes rok žil ve svém novém domově sám, v dubnu letošního roku jsme mu přivezli partnerku s poetickým jménem Luna. Tak jen doufejme, že v sobě najdou zalíbení a v jejich expozici začne brzy pobíhat urzoní drobotina.

Chcete vědět, jak se mají? Podívejte se za nimi do komplexu Beringie v dolní části zoo, hned vedle expozice lachtana.

LIŠKA POLÁRNÍ

Severskou tundru a oblasti věčného ledu obývá nevelká psovitá šelma – liška polární (*Vulpes lagopus*). Oproti lišce obecné (*Vulpes vulpes*) je zhruba poloviční. Tělo má dlouhé 46–67 cm, v kohoutku dosahuje výšky 30 cm. Huňatý ocas měří 26–42 cm a zvláště v ob-

dobí zimy jí slouží jako přikrývka, čímž lišku chrání před umrznutím. Její váha se pohybuje kolem tří až čtyř kilogramů, ve výjimečných případech může dosáhnout až devíti kilogramů.

I přes svou drobnou postavu se polární liška dokázala přizpůsobit drsnému životu v sevržení mrazu. Bez problémů zvládá teplotu i -50 st. Celsia. Pomáhá jí hustý, bílý, několikavrstvý kožich, díky kterému splývá s okolním sněhem. Někdy je její srst lehce namodralá. Na léto se však převléká do mnohem kratšího kožichu šedočerné barvy. V tuto dobu je její životní prostor spíše bahnitý a skalnatý a liška se tak opět stává téměř neviditelnou. Při porovnání zimního a letního vzezření lišky polární by laik nepoznal, že jde o jedno a totéž zvíře. Je zkrátka mistrem kamufláže.

Také její způsob života se v průběhu roku mění. Zimu polární liška tráví na mořském pobřeží. Spí přímo na sněhu stočená do klubíčka, jelikož vše okolo je zamrzlé, ve dne je stále v pohybu v honbě za potravou. Proti přimrznutí k ledové zemi či ztrátě tělesné teploty ji chrání specifický systém cirkulace v tlapkách.

S nástupem jara se ale všechno mění. Liška si vytváří teritoria, jejichž velikost závisí na hojnosti potravy, buduje rozsáhlé nory, o které se pečlivě stará a průběžně je rozšiřuje. Jsou to učiněné labyrinty se spoustou vchodů. Najde-li polární liška partnera a porodí mláďata, nastěhují se do rodinné nory. Někdy se stává, že rozsáhlou noru obývají dvě příbuzné samice, které si vzájemně pomáhají s výchovou mláďat. K ochraně nory a svých mláďat využívá své dovednosti – štěkáním zahání případného predátora. Liška polární rodí obvykle čtyři až sedm mláďat. Jsou to malé, ani ne kilogramové chumáčky chlupů, které však musí velmi rychle dospět. Období jara a léta jsou v této oblasti krátká a s příchodem podzimu se liščí mládež musí o sebe postarat už sama.

Při lovu využívají svého dobře vyvinutého sluchu. Největší pochoutkou polární lišky jsou lumíci. Dokáže je vystopovat i pod silnou vrstvou sněhu a v tu chvíli se ukáže jako dokonalý lovec. Vysokým obloukem vyskočí do vzduchu a přesně cíleným zásahem prolomí ledovou krustu. Svou oběť málokdy mine. Kromě lumíků jsou na jejím jídelníčku i některé druhy ptáků – velmi ráda vybírá jejich hnízda a živí se vejci či vylíhlými mláďaty. Spořádá i zajíce, žáby či měkkýše. Přizpůsobuje se také na zbytcích kořisti velkých šelem, sama je schopná ulovit i mláďata tuleňů. V zimě, kdy je o potravu nouze, nepohrdne ničím, ani rybami vyvrhnutými z moře. V tak nehostinném prostředí zkrátka nemá na výběr.

A kdo že jsou nepřáteli lišky polární? Kdo jiný než člověk. Překrásný zimní kožich polární lišky je žádaným artiklem. Za jeden hřejivý kožíšek zaplatí životem až dvacet lišek. Řada zemí v Evropě uzákonila zákaz kožešinových farem, Česká republika se k nim připojila v roce 2019. Ve volné přírodě představuje hrozbu vlk, rosomák a také liška obecná. Ta si činí nároky i na nory své polární příbuzné, které si zabírá pro sebe. Vzhledem k drobnému vzrůstu po-

lární lišky jí hrozí nebezpečí i shůry a může se stát kořistí např. orla skalního.

Brněnská zoologická zahrada nyní chová samce lišky polární Gunnara, který se u nás v květnu 2018 narodil.

Dokud žil v páru, zplodil 12 liščat, je to tedy zasloužilý otec. Jeho expozici najdete také v komplexu Beringie v dolní části naší zoo.

Bc. Iveta Fišerová

Liška polární je ve srovnání s liškou obecnou zhruba poloviční Foto: Matyáš Slavík

I přes svou drobnou postavu se polární liška dokázala přizpůsobit drsnému životu v severní mrazu. Foto: Matyáš Slavík

Zoo Brno není jen Mniší hora.

Záchranná stanice v Jinačovicích pomůže každý rok stovkám zvířat

Naše tři odloučená pracoviště již znáte. O jejich činnosti, o všem, co se u nich děje, vás v Zooreportu pravidelně informujeme. Tentokrát nás zajímal pohled lidí z konkrétních pracovišť. Rozhodli jsem se tedy navštívit kolegy v Záchranné stanici Jinačovice, v SEV Hlídka a ve Virtuální realitě a přímo v jejich prostředí si popovídat o jejich práci, co je těší nebo štve a co jim práce pro zoo přináší.

Záchranná stanice Jinačovice

Moje první cesta vedla do záchranné stanice v Jinačovicích. Není v centru obce, nevede k ní žádná široká, pohodlná silnice. Je umístěna stranou běžného provozu, za vesnicí, v přírodě, v sousedství lesa. V krásném prostředí plném klidu, kde hendikepovaná zvířata nejsou stresována rušivými vlivy. Po stanici mě provázeli její vedoucí Radek Ficek a zkušená pracovnice Simona Blahoňovská. Oba se pomoci zraněným a jinak hendikepovaným zvířatům věnují již dlouho dobu, a tak si bylo o čem povídat.

Činnost záchranné stanice byla zahájena v roce 2015. Jak vidíte její vývoj po sedmi letech existence?

Je to především v počtu zvířat, o která pečujeme. Každoročně se zvyšuje. V prvním roce jsme přijali přes dvě stě zvířat padesáti druhů, v roce 2021 to bylo již 1009 jedinců zastupujících 73 druhů. Nárůst počtu přijatých zvířat svědčí nejen o tom, že se o nás ví, ale také o soucitu lidí, kteří zvíře v nouzi nechtějí nechat svému osudu. Ale také bohužel o tom, že přírodní podmínky se pro volně žijící živočichy stále zhoršují.

Jakou oblast vaše stanice obhospodařuje, dá-li se to tak nazvat?

V rámci systému Národní sítě záchranných stanic, které jsme členy, přijímáme hendikepovaná zvířata především z Kuřimska a Rosicka.

Povězte mi něco o této instituci. Vznikla jako důsledek zhoršujících se přírodních podmínek. S tím, jak se mění krajina, rozvíjí průmysl, houstne

doprava atd., se zvyšoval i počet volně žijících zvířat v nouzi. Zároveň však rostla snaha lidí jim pomoci a také úsilí ochránců přírody eliminovat příčiny. Tyto tendence sílily a postupně vedly k založení specializovaných zařízení – záchranných stanic. První začaly vznikat v osmdesátých letech minulého století, postupně se přidávaly další, až koncem 90. let vznikl celorepublikový systém na pomoc handicapovaným živočichům – Národní síť záchranných stanic. V současné době sdružuje 35 záchranných stanic a pokrývá celou Českou republiku. Takto systematická pomoc je unikátní a podobnou instituci, jako je Národní síť záchranných stanic, byste ve světě jen těžko našli.

Vraťme se zpět k vašim zvířecím svěřencům. Mění se v průběhu let jejich druhové složení?

Spíše se mění vzájemný poměr. Například v loňském roce jsme přijali výrazně více kolonií netopýrů, zvýšil se i příjem ježků a ptáků různých druhů – kosů, sýkor koňader, poštolek, divokých kachen a drozdů zpěvných. Tradičně se staráme o ježky, zajíce, veverky.

Jaké jsou vlastně konkrétní příčiny, proč se živočich dostane do stanice?

Velmi často k nám lidé přinesou mláďata. S těmi je to složitější. Lidé – byť v dobrém úmyslu – seberou v přírodě zdánlivě slabé a opuštěné mládě a nedají jeho matce šanci ho vychovat. Mláďata tvoří téměř 40 % přijatých zvířat v rámci všech záchranných stanic. A téměř polovina se ve stanicích ocitá zbytečně.

Další skupinou jsou ptáčka vypadlá z hnízda, ptáci zasažení elektrickým proudem, zvířata sražená autem, zvířata zraněná zemědělskou technikou a spousta dalších důvodů.

Co tedy dělat, když narazím na zvíře, které dle mého názoru potřebuje pomoc?

Doporučujeme nás nejprve kontaktovat. Poradit se s námi můžete v kteroukoliv denní dobu po všechny dny v týdnu na čísle 702 137 837. Naši zkušení pracovníci vyhodnotí, zda se jedná o zvíře v nouzi a poradí, jak s ním zacházet. Neodborný zásah by zvířeti mohl ublížit nebo ho dokonce usmrtit, a to nikdo z nás nechce.

To je ale také otázka osvěty. Jaké jsou vaše aktivity v tomto směru?

Máte pravdu, popularizace pravidel, jak pomáhat zvířatům v nouzi je zásadní. Proto se snažíme využít všech dostupných forem. Vydáváme letáky, informujeme prostřednictvím sociálních sítí, televize, internetových stránek Zoo Brno, pravidelně publikujeme v Zooreportu. Nejúčinnější a nejpříjemnější je však přímá komunikace s lidmi. Ať už s jednotlivými nálezci zvířat nebo s širším publikem na besedách a vzdělávacích akcích.

Jak probíhají konkrétně?

Jezdíme za dětmi a mladými lidmi a oni zase k nám. Připravili jsme fotografie a videa ze situací, které naše stanice denně řeší. To znamená z krmení, konkrétní péče, záchrany či vypouštění zvířat zpět do volné přírody. Děti učíme rozlišovat, kdy volně žijící zvíře potřebuje lidskou pomoc a kdy by naopak byla na škodu. Jezdíme do škol, školek, naopak třeba Skauti navštívili nás.

Loni jsme naši přímou osvětovou činnost rozšířili i na starší generaci. Zoo Brno připravila Akademii třetího věku a s ní souvisela i milá návštěva

účastníků těchto kurzů. Jejich zájem o naši stanici a přírodu jako takovou byl neuvěřitelný a už teď se těšíme na další setkání v jarním semestru.

Právě se nacházíme v místnosti s promítacím plátnem, vidím zde další techniku. Tady se to tedy odehrává?

Ano, to je naše přednášková místnost, kterou průběžně zdokonalujeme, jak jen finance dovolí. Zoo nás vybavila nábytkem, pořídili jsme vitríny na ukázkou přírodnin a především nutnou výpočetní techniku. Jak vidíte, zvířat je u nás spousta i ve vnitřních prostorách a těm jsme instalovali nové výběhy a voliéry.

Slyšela jsem o úspěchu vašich Dnů otevřených dveří. Plánujete zpřístupnit stanici veřejnosti i letos?

Pokud do toho nezasáhnou vnější příčiny, které neovlivníme, určitě ano. Máte pravdu, Den otevřených dveří byl úspěšný a povědomí lidí o pomoci zvířatům v nouzi se posunulo zase o kousek dál. Po celý den se konaly komentované prohlídky areálu, návštěvníci se seznámili s našimi svěřenci. Připravili jsme výstavku hmyzích hotelů, shozů volně žijící spárkaté zvěře, ptačích budek a krmítek a spoustu dalších zajímavostí. Mohli nakouknout i do odchytového vozidla a dozvěděli se, jak takový odchyt probíhá. Loni nás v Den otevřených dveří navštívilo téměř 600 lidí, což je krásný počet.

O skladbě zvířat, která se k vám do stanice dostávají nejčastěji, už jsme si povídali. Vzpomenete si i na nějaký unikát nebo bizarní situaci?

Jedním ze zajímavých odchytů byly vydry na zámku v Boskovicích. Jednalo se o mláďata, která přišla automobilovou dopravou o matku. Malé vydry hledaly pro svůj další život vhodné prostory a vybraly si vnitřní prostory boskovického zámku. I takto náročné nájemníky, jistě zklamané ztrátou vybraných prostor, se naše stanice ujala. Dostávají se k nám i zástupci vzácných druhů dravců, jako je například včelojed, různé druhy našich sov, málopočetný ledňáček a dudek. Dalšími jsou třeba želva bahenní, čolek, netopýr ušatý a kriticky ohrožený křeček.

Děkuji za každé zachráněné zvíře, které jste vrátili do volné přírody. A děkuji i za rozhovor.

Bc. Iveta Fišerová

Radek Ficek, vedoucí jinačovické záchranné stanice. Foto: Michal Vaňáč

Do péče záchranné stanice se dostaly i vydry. Foto: Simona Blahoňovská

Pracovníci stanice se starali také o jestřába. Foto: Simona Blahoňovská

Mateřské centrum, kroužky i přírodní zahrada. SEV Hlídka nabízí pestrý program

Asi není Brňáka, který by nevěděl o zoo na Mniší hoře. Ne všichni ale vědí, že to není jediné pracoviště této instituce, ve kterém je možné sekat se s přírodou. Dalším takovým pracovištěm je Středisko ekologické výchovy Hlídka, zkráceně SEV Hlídka. O seznámení s tímto pracovištěm jsem požádala vedoucí, paní Zuzanu Musilovou. Uvítala mě nejen ona, ale i její milé a vstřícné kolegyně.

Naši čtenáři to určitě vědí, ale zkusme si představit, že někdo přijede do Brna a chtěl bych vás navštívit. Kde vás najde?

To je velmi jednoduché, v parku pod Špilberkem. V nově zrekonstruované budově bývalé barokní prachárny z roku 1728 sídlíme již od roku 2015. Některí spatřují jako určitou nevýhodu, že se nelze autem dostat až přímo k nám, ale že je třeba zaparkovat někde ve městě a dojít kousek pěšky do kopce, případně využít služeb městské hromadné dopravy s následnou krátkou procházkou. Já bych to ale viděla přesně naopak. Už ta cesta k nám se dá přetvořit v zážitek, dovolíme-li jí to. Když budete všímaví, neuniknou vám krásy v podobě šumících stromů a keřů, dovádějících ptáčků a hopkajících veverek, a když budete ještě pozornější, zahlédnete ty nejmenší obyvatele parku, zástupce hmyzí říše.

Už ta cesta zní jako malé dobrodružství... Na co se návštěvník může těšit po jejím zdolání, přímo u vás na Hlídce?

Již před budovou naleznete nejen herní prvky, ale též zelený prostor, který slouží jak k pěstování bylinek a všeho možného, ale také k venkovnímu rejdní králíků, želvy apod. Děti naše zvířátka zajímají, některých se mohou dotknout. Třeba právě těch králíků, se kterými se městské děti tak často nesetkávají. Hned na začátku jste se seznámila s naším papouškem Ozzym, ten malý chlupáč, co Vám právě sedí na rameni a živí se červem, je naše vakoveverka, máme tu ještěrku, akvárium s rybkami, zmíněnou želvu,

vlastně želvího samce. Jmenuje se Merýsek a je to želva pardálí. A abych nezapomněla, náš nový kolega je zapálený entomolog, tudíž tu chováme i množství hmyzí droboty v teráriích, z těch známějších jmenujme alespoň strašilky a syčící šváby.

To je zážitek i rodiče, nejen pro ty malé návštěvníky. Kromě spousty zvířat máte na starosti i různé výukové činnosti pro malé i velké. Mohla byste nám přiblížit, z čeho všeho mohou návštěvníci vybírat?

Jelikož patříme pod Zoo Brno, součástí našich výukových programů je pochopitelně i výlet na Mniší horu. A máte pravdu, malí chovatelé i zde na Hlídce naleznou spoustu inspirace a poznání. Hovořím nyní o chovatelských kroužcích, kde se děti se zvířátky nejen pomazlí, ale rovněž se podílejí na péči o ně, na jejich krmení, čištění, postarají se o jejich srst a drápy. Máme tu též cestovatelský klub, v jehož rámci se děti podívají každý měsíc na jedno zajímavé místo, několik přírodovědných a tvořivých kroužků a také angličtinu pro děti od 1,5 do 3 let věku. Je z čeho vybírat, záleží jen na rodičích a dětech, co by je lákalo, k čemu tíhnou.

Když už je řeč o rodičích a dětech, v rámci SEV Hlídka funguje i Mateřské centrum, můžete nám přiblížit, oč se jedná?

Mateřské centrum je zde pro rodiče s nejmenšími dětmi. K dispozici je menší hernička u zvířat se zázemím,

Zuzana Musilová. Foto: SEV Hlídka

zahrada s výchovně-vzdělávacími pomůckami a dětské hřiště. Též na ně pamatujeme v rámci vzdělávacího programu Myšky a pro cvičení maminek s dětmi je k dispozici cvičebna ve druhém patře. A představte si, maminky jsou dokonce natolik nadšené, že projevily přání o vlastní maminkovský výjezdni program na pár dní. Bez dětí, jen samy, aktivně si odpočinout. To zařídit nemůžeme, ale radost jsme měli.

Takový tábor, kam mohou děti odložit své maminky. Ale běžně to bývá spíše naopak. V tom směru, pokud vím, máte již také spoustu zkušeností?

Ano, kromě kroužků nabízíme i příměstské tábory. Letos budeme hledat Oskara. Kdo to je a kam vlastně zmizel, to se děti dozvědí právě na táboře. Druhou variantou je Na výlet za zvířátky. Výlety kombinují hromadnou dopravu s výšlapy v okolí Brna. Nejen že děti uvidí místa s nádhernou přírodou, ale mohou se těšit, že si některá zvířátka vezmou do ruky, když se podaří, např. kudlanku, kterou budou hledat a chytat

na Pouzdřanech. Celkem je pro děti nachystáno sedm turnusů příměstských táborů. Snad již nezasáhnou žádné katastrofy, které by jejich realizaci mohly narušit, jak se, bohužel, v nedávné minulosti stalo.

Zmínila jste se o komplikacích našich posledních roků. Jak tyto zásahy do chodu SEV Hlídka a jak se je podařilo zvládnout?

Stejně jako mnohých jiných oblastí života společnosti, i nás se virová kalamita dotkla. Nejcitelněji v roce 2020, ale i v roce 2021 jsme museli leccos omezit a středisko jsme pro veřejnost otevřeli až v dubnu toho roku. Naši pracovníci uzavření střediska využili pro vytvoření nabídky mobilních programů „Do batůžku“, se kterými pak navštěvovali mateřské a základní školy. Tyto programy byly určeny pro venkovní prostředí. Tento čas jsme též využili k úpravě zahrady, která, po splnění všech předepsaných podmínek, získala v červnu roku 2021 certifikát „Přírodní zahrada“.

Nyní už se ale můžeme na středisku potkávat a obdivovat zde všechny jeho krásy a zákoutí. Jedno takové krásné zákoutí mě zaujalo, i když na mě působilo tak trochu ponuře. Míním tu podzemní chodbu. Tu též nějak využíváte?

Je to původní podzemní chodba, která se zachovala až do dnešních dní. Posloužila nám zrovna nedávno. Znáte legendu, že se na Velikonoce otevírají skály a vydávají poklady? Tak přesně tohle se odehrálo i zde. Odvážné děti prošly chodbou až na konec, odříkaly tajemnou formalku a mohly si vzít kousek pokladu z připravené truhličky plné čokoládových penízků.

Organizace všech těchto činností musí dát hodně práce, stejně jako starost o zahradu a zvířátka. Představuji si celou armádu různých specialistů, ale realita asi bude poněkud skromnější, že?

Ano, máme zde celkem čtyři zaměstnance s pedagogickým vzděláním, další dva zaměstnanci pracují na recepci střediska. Pestrost této nabídky by se ale neobešla bez brigádníků z řad maminek na rodičovské dovolené, které nám některé kroužky vedou. A o zvířátka se starají i děti v rámci chovatelských kroužků.

Když tu tak sedíme a rozmlouváme, zatímco v krmítku, které je vidět z okna,

se už vystřídali sýkorky, strakapoud i veverka, nemůžu si nevšimnout speciálního loga na kávě, kterou popijíme. Můžete našim čtenářům říci, v čem je tato káva speciální?

Zajisté. Káva i čaj, které tu máme, na sobě nesou logo Fair Trade. Ochutnat je můžete každé úterý od 9 do 12 hodin. Ochutnávka je zdarma, platíte pouze za vstup do Mateřského centra. K dispozici jsou i informace, co to ten Fair Trade je. V kostce se dá říci, že je to systém spravedlivého obchodování se zemědělci a zpracovateli převážně z rozvojových zemí, kteří v rámci toho-

Zájemci si mohou na Hlídce vyzkoušet také smyslový chodník. Foto: SEV Hlídka

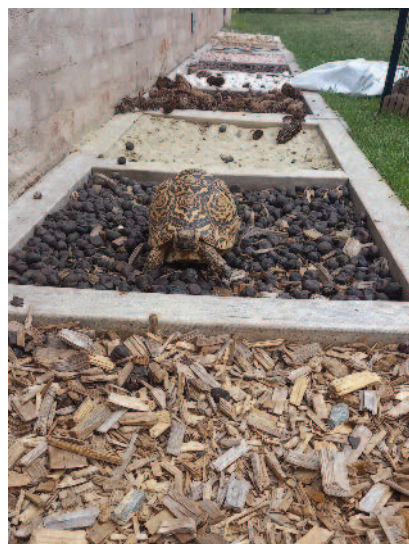
Král s královnou z hradu Špilberk děkují všem dětem i rodičům, kteří se zúčastnili akce Pohádkový park Špilberk. Foto: SEV Hlídka

V zahradě SEV Hlídka se nachází i přírodní zahrada. Foto: SEV Hlídka

to systému dostávají zapláceno tak, aby mohli vést důstojný život a nebyli vykořisťováni.

Přeji Vám spoustu nadšených rodičů a spokojených dětí a už teď se těším na viděnou zase někdy příště. Děkuji za rozhovor.

Bc. Iveta Fišerová

VIRTUÁLNÍ EXPEDICE.

Většina návštěvníků odchází s tím, něco podobného ještě nezažili

Nachází se v Radnické ulici a je ze všech našich odloučených pracovišť nejmladší. Kdo naši Virtuální expedici za krátkou dobu její existence stihl navštívit a ochutnat z její nabídky, nemůže se nevracet. Užít si dobrodružství téměř na vlastní kůži při běžné cestě centrem Brna je lákavé. Jak to všechno funguje, jak to vzniklo a jaké jsou další plány, jsem se zeptala kolegů přímo na místě. Prováděla mě vedoucí Monika Hadová, technické záležitosti mi objasnil koordinátor návštěvnického provozu Christian Pelíšek.

Máte za sebou dva roky provozu. To už se dá trochu bilancovat. Jak ty dva roky z pozice vedoucí hodnotíš?

Mluvit o dvou letech je sporné. Po velkých přípravách, velkém těšení i nadšení jsme v lednu 2020 Virtuální expedici otevřeli – a přišla pandemie. Z velkých plánů, jak ohromíme spousty lidí mimořádným zážitkem, nebylo nic. Když pandemie odezněla a my mohli znovu otevřít, byli jsme znovu na začátku. Naštěstí se měsíc od měsíce situace zlepšuje a už se o nás ví. Návštěvníků přibývá.

Určitě tomu napomáhá i umístění v samém centru Brna. Denně kolem Vás projdou stovky lidí.

Toto místo bylo známé již v minulosti, kdy se zde nacházela Stálá akvarijní výsta-

va. Poté tady nějakou dobu úřadovalo Turistické informační centrum Brna a nyní jsou prostory Radnické 6 zase naše. Resp. máme je v pronájmu od města.

Přiznám se, že když jsem k vám šla poprvé, čekala jsem plátno a nasazení takových těch jednoduchých černých 3D brýlí. Když jsi mě, Christiane, vyzval, ať se posadím na libovolné křesílko, stále jsem hledala to pláno, abych na ně dobře viděla. A pak jsi přinesl helmu a já se nestáhla divit.

Naše projekce a 3D filmy, to je opravdu markantní rozdíl. V prvním případě sleduješ děj přes brýle před sebou, s našimi brýlemi je pozorovatel uprostřed dění. Sleduješ-li film z prostředí africké

savany, pak se s křesílkem otáčíš o 360 stupňů, protože savana je všude kolem tebe. Koukáš na lva před sebou, a když se pootočíš, uvidíš přicházet stádo slonů. Otočíš hlavou doprava a blíží se k tobě žirafa. Stačí se podívat vzhůru a nad hlavou ti přelétají ptáci.

Nechala jsem zlákat na podmořský svět, opice a viděla jsem i film z oblasti věčné zimy. Reálné vnímání přírody je podtrženo autentickými zvuky. Když se lev přiblíží do těsné blízkosti, divákům se zatají dech, stejně tak v hlubinách oceánů, když k připlouvá impozantní žralok velrybí. Málokdo zažije reálný ponor pod mořskou hladinu za želvami, chobotnicemi či rejnoky. Na Radnické je to možné takřkajíc na vlastní kůži.

Jak návštěvníci na filmy reagují? A mohou je vidět i děti? Přece jen, když k vám natahuje tlapu orangutan nebo si vás přijde očichat gorila, může to vzbudit různé emoce.

Máme nadšené reakce, většina návštěvníků odchází s tím, něco podobného ještě nezažili a určitě přijdou zase. Je třeba uvědomit – a připomenout to hlavně dětem – že vše se děje jenom jako, i když velmi autenticky. Diváci nemusí mít strach nějaké hororové podívané, nejsou tam záběry z lovu či jiná dramata, v přírodě běžná.

Z našich zkušeností vyplývá, že 99 % dětí ve věku 5–6 let tuto technologii zvládá. Někteří odvážní rodiče však brýle nechali vyzkoušet i výrazně menší děti, nutno podotknout, že mnohdy s velkým úspěchem. U nejmenších je

Za nevšedním zážitkem ve Virtuální expedici se můžete vydat do Radnické ulice v centru Brna. Foto: Matyáš Slavík

třeba dbát i na výběr správného filmu, kde nehrozí, že by se malý divák vylekal. Navíc z vedlejšího křesílka malého návštěvníka mohou rodiče držet za ruku, a když současně i oni sledují stejný film, mají úžasný sdílený zážitek.

Odložením brýlí po filmu to skončit nemusí. Stojí za to projít si celé prostory a prohlédnout si fotoobrazy ze zvířecího světa.

A nejen to. Komu se nechce z dobrodružné expedice rovnou do ulic města, může zážitek nechat doznívat v naší herně. Děti si zde mohou malovat, rodiče relaxovat a zajímavostí, kterou děti milují, je možnost vybarvit si svou vlastní rybičku, kterou pak pustí do virtuálního oceánu. Za pěkného počasí využíváme dvorek pro různé přednášky a osvětové akce a zde v přednáškové místnosti je malá výstava, kterou jsme sestavili ze sbírek Moravského muzea. Jak vidíš, že zde třeba malé srnčce, mládě zajíce s důležitým upozorněním, jak se zachovat, když najdeme mládě ve volné přírodě.

Vaše brýle jsou přenosné, můžete se tak prezentovat na akcích přímo

v zoologické zahradě. Mohou vás lidé najít i mimo zoo?

Zúčastňujeme se často různých doprovodných akcí a kulturních programů. Spolupracovali jsme Muzeem města Brna, Turistickým informačním centrem, na jaře jsme byli pozváni na akci Sboru dobrovolných hasičů ve Slatině. Prestižním místem, kde jsme představili naši virtuální expedici, byl populární festival Colours of Ostrava. Diváci bývají nadšení a my z toho máme velikou radost.

Velmi se mi líbil workshop Sázíme na Radnické, při kterém jste sázeli rajčata a bylinky. Jak se tento nápad zrodil?

Určitě sis všimla, jak mezi lidmi ve městě roste obliba osazovat své balkóny. Nejen květinami, ale i bylinkami nebo třeba právě těmi keříky rajčat. Takové balkóny nejen že zkrášlují městské ulice, ale přinášejí i užitek. Kdo by nesáhl po voňavém rajčátku z vlastní produkce.

Pak tu máme osobnost Gregora Johanna Mendela, jehož 200. výročí narození si letos připomínáme. Celý název

sázecího workshopu byl Sázíme na Radnické, aneb s Mendelem na zahradě.

A nakonec neutuchající proud nápadů a elánu mých kolegů – ať mají radost – a byl z toho tento povedený počin.

A jaké jsou vaše plány, na co můžete těšit?

Chceme stále rozšiřovat nabídku o další filmy, a co je úžasné, zařazujeme i filmy z vlastní produkce. Kolegové ze zoo vyrazili do Afriky a natočili atraktivní záběry šelem a kopytníků. Vznikly tak dva opravdu „vlastní“ filmy, protože i průvodní slovo a text dodali naši lidé. Ve výrobě filmů chceme pokračovat a zaměříme se i na českou a moravskou přírodu.

Nezbývá než dodat, že Virtuální expedice je otevřena každý den včetně víkendů od 10 do 18 hodin. A vám – milým kolegům – přeji stále narůstající řadu návštěvníků tak nadšených, jako jsem byla já.

Bc. Iveta Fišerová

Virtuální expedice se tentokrát vydala zpříjemnit den štědrým dárcům krve ve Fakultní nemocnici u sv. Anny. Na snímku v košili Christian Pelíšek. Foto: Virtuální expedice

S našimi speciálními brýlemi je pozorovatel uprostřed dění. Foto: Matyáš Slavík

HOKO ČERVENÝ. Zajímavý pták s komplikovanou povahou

Hoko červený (*Crax rubra*) je v přírodě veden jako zranitelný a početní odhad divoké populace je cca 40 – 50 000 exemplářů. Obývá pouze Jižní a Střední Ameriku s ptáky o velikosti od perličky po krocana, kteří mají dlouhé a silné nohy, dlouhé ocasy, kožní laloky a kostěné výrůstky různých barev na hlavě a mnohdy chocholky.

Mládě hoka červeného. Foto: Petr Suvorov

Samci většiny druhů čeledi jsou o něco větší než samice. Velikost pravděpodobně ovlivňuje jejich úspěšnost v soupeření o samice. U hoků však rozdíl velikosti mezi pohlavími není nijak markantní, což podporuje myšlenku, že mají tendenci k monogamii. Existují ovšem situace, kdy jeden kohout může mít dvě slepice. Při námluvách se většina druhů hoků se ozývá hlubokým bučením.

Hokové jsou převážně stromovou čeledí – jako každý hrabavý, i oni mají spoustu přirozených predátorů a ve stromech před nimi hledají úkryt. Nahoru na stromy se dostávají poskakováním z větve na větev a dolů pak mohou plachtit. Díky kulatým křídům umí docela dobře manévrovat mezi stromy. Mají rádi deštné lesy. Některé druhy mají velmi výrazné hlasy a ozývají se i v noci.

Potravu hledají převážně na zemi v hrabance. Hlavní složkou potravy je ovoce a listy, v hnízdním období nepohrdnou živočišnou bílkovinou (např. některými druhy bezobratlých).

Samice klade 1 – 4 vejce a inkubaci obstarává kompletně sama. Samci hoků bývají ale velmi horliví v obhajobě postaveného hnízda a vyhání ze své blízkosti všechno živé. Všechna kuřata se líhnou synchronně po 24 – 34 dnech. Na rozdíl od obvyklého modelu, u hrabavých jsou krmena matkou a co nejdříve snaží osamostatnit.

V zoologických zahradách je hoko červený chován zhruba od roku 1825, kdy byl pár těchto ptáků dovezen markýzem de Montgrandem do Francie. Od té doby byl druh opakovaně dovážen do Evropy a z chovů máme záznamy i o plodných křížích s jinými druhy rodu *Crax*.

Chov v Zoo Brno

Historie chovu tohoto druhu v Zoo Brno sahá až do začátku druhého milénia, kdy byli dovezeni první jedinci. Nynější pár byl sestaven v roce 2017, kdy jsme získali ze Zoo Lagos v Portugalsku dvě dvouleté samice. Jedna byla poslána k dopárování našeho bývalého samce do Zoo Děčín, druhá byla spojena se samcem v naší zoo. Samec, kterého držíme, byl v roce 1993 získán Zoo v Poznani z neznámého zdroje a jeho věk tudíž můžeme pouze odhadovat. Při srovnání s údaji z ostatních zoologických zahrad je patrné, že jde o jednoho z nejstarších žijících evidovaných ptáků v Evropě.

Hokové jsou vysoce temperamentní ptáci a agresivita se u nich může projevit nejen vnitrodruhově, ale i vůči ostatním obyvatelům expozice a dokonce i vůči lidem. Některé prameny dokonce prokazují, že ptáci v chovech jsou schopni si vytvořit averzi na konkrétní lidské pohlaví pracovníků, pohybujících se v jejich blízkosti. Spojování páru tedy s ohledem na charakterové vlastnosti druhu muselo probíhat velmi opatrně a s vizuálním kontaktem přes pletivo, neboť samička nebyla ještě plně dospělá a u hoků se ví, že kohout může slepici při nesprávném spojení i zabít. Přesto se nám podařilo dát oba ptáky dohromady bez větších problémů. Několik týdnů jsme je ještě hlídali, ale k viditelným konfliktům nedocházelo.

Přestože jako tropický druh mohou hoka hnízdit teoreticky celoročně, zvolili jsme variantu temperátní sezonality – v zimním období ptáci nemohou zůstat venku přes noc kvůli nízkým teplotám a pobyt ve vnitřní expozici by pro samici se samcem v toku mohl být smrtelný. Proto je nutné přizpůsobit i krmenou dávku a samce mimo sezónu saturovat živočišnými bílkovinami, které ovlivňují hladinu testosteronu, co nejméně.

Synchronizace páru probíhala téměř dva roky, ale už rok předtím jsme ptáky

opakovaně pozorovali, jak sedí ve velmi těsném kontaktu vedle sebe a věnují se vzájemné péči. V době toku sice samec samici proháněl, ale zatím nebyl pozorován vyslovený konflikt s potřebou od sebe ptáky oddělit.

Dlouhodobým problémem naší samice je, že svá vejce nesnáší do připraveného hnízdního koše. Většina vajec tak vzniká jako „sekundární produkt“ kvalitní krmné dávky a samice je obvykle snese, když zrovna sedí na větvi. Chytání padajících vajec je mnohdy zehla nemožné. Letos se ale jedno z nich podařilo odchytnout nerozbité. Vejce je oproti vejcům stejně velikých hrabavých (pávi, krůty) opravdu veliké a má dost silnou skořápku. Při srovnání velikosti vejce a snůšky mezi hokem a pávem je možné zřetelně demonstrovat, jak tropické druhy ptáků (hoka) musí snášet více snůšek s méně velkými vejci v průběhu roku, aby tak rozložili riziko hnízdní predace, zatímco druhy z otevřené krajiny stepí (pávi) vsadí raději na menší počet snůšek menších vajíček s větším počtem vajíček samotných.

Malý hoko

Neočekávali jsme, s ohledem na samcův věk, že by jeho plodnost byla příliš výrazná, přesto jsme vejce umístili do inkubátoru. Vajíčko se nevyvíjelo příliš standardně – zpočátku mělo příliš vy-

soký úbytek vlhkosti. Neustálou úpravou parametrů se podařilo nadměrné úbytky vlhkosti zpomalit, ale i tak byl úbytek v průběhu inkubace vysoko nad běžně uváděným limitem. Že je vejce oplozené, jsme pozorovali krátce po započítání inkubace. Ke konci inkubační doby jsme ve vejci pozorovali srdeční tep pomocí přístroje Buddyho. Měli jsme ohromnou radost, když mládě jednoho dne bez problémů prorazilo skořápku a vylíhlo se samo, zdravé a životaschopné.

Hmotnost mláděte po vylíhnutí činila 130 gramů. Mládě jsme museli nejprve rozkrmovat, zprvu pinzetou, posléze jsme potravu předhazovali a pořukáváním stimulovali sezobnutí. Zpočátku dobře prospívalo v malém, temperovaném prostoru. Po přesunutí do prostornější klícky nebylo schopné nalézt optimální tepelně komfortní zónu a bylo apatické. Proto jsme jej dočasně vrátili zpět. Předkládali jsme mu vaječnou míchanici, hmyz a zelené krmění. Základem krmné dávky se posléze stala krmná směs pro bažanty – odchov, kterou jsme vylepšovali doplňky zaměřenými na větší chuťovou atraktivitu, při zachování rozumné výše zastoupení živočišných bílkovin. Mládě totiž nebylo příliš žravé. Po určité době začalo trpět klasickým problémem hrabavých – křivením prstů. Do odchovničky jsme umístili na zem větší kousky

kůry tak, aby běhalo stále po nerovném povrchu. Pomohly také větve o různém průměru, které však bylo možné instalovat až do klícky, do které se pták v průběhu adaptace na vnější prostředí přesunul. Tímto zásahem se naštěstí podařilo problém odstranit. Neosvědčilo se nám přidat k němu na rozkrmení jako společníky kuřata hedvábníček. I přes svou velikost na něj hedvábníčky útočily. Díky rozumné minimalizaci kontaktu na nutný úklid v prostoru v průběhu odchovu nedošlo k nežádoucí fixaci na člověka jako na sexuálního partnera, a přestože si pták zvykl na člověka, neměl tendenci se na nikoho z našich chovatelů fixovat.

V přírodě věnují samice hoků mláďatům větší péči, než bývá běžné u hrabavých a rovněž odchov mláděte byl poměrně intenzivní a vyžadoval časté pozorování, vyhodnocování a úpravu různých parametrů. Proto jsme rádi, že se nám i přes počáteční skepsi okolí podařil. Analýza DNA prokázala, že jde o samce. Po sezóně byl pták odeslán do Zoo Aalborg v Dánsku, kde na něj čekala tříletá samička. Vzhledem k tomu, že z hlediska ochrany přírody se jedná o smysluplný druh, jsme velice rádi, že se nám jej podařilo odchovat.

RNDr. Petr Suvorov, Ph.D.
& Ing. Miloslav Walter

Na tyto krásné ptáky se můžete podívat v Exotáriu.
Foto: Petr Suvorov

Jsm rádi, že se nám odchov podařil. Analýza DNA prokázala, že jde o samce. Foto: Petr Suvorov

Dlouhodobým problémem naší samice je, že svá vejce nesnáší do připraveného hnízdního koše, ale obvykle je snese, když zrovna sedí na větvi. Letos se ale jedno z nich podařilo odchytnout nerozbité. Foto: Petr Suvorov

Zoo Brno pomáhá našim staronovým sousedům, bobrům. A nejen jim

Bobr evropský (*Castor fiber*) se navrácí na území České republiky již více než 40 let. Názory na jeho návrat se různí. Na jedné straně stojí přesvědčení, že tento druh do současné krajiny už nepatří. Všechny jeho základní životní projevy (okus stromů, stavba hrází, hloubení nor) se dostávají do rozporu s emocemi a zájmy lidí v krajině.

Na straně druhé však bobr může být pomocníkem pro zlepšení stavu naší přírody a krajiny. Jeho hráže zadržují chybějící vodu v krajině, vrací narovnané potoky a říčky do přirozeného stavu, zlepšují kvalitu vody a zvyšují druhovou rozmanitost na lokalitách jimi ovlivněných. V současnosti je známa řada opatření, kterými je možné předcházet nebo aspoň snižovat rozsah škod působených bobry. Avšak u některých z těchto opatření chybí informace např. o vhodných technických parametrech a jejich variantách, o způsobu a smysluplnosti jejich aplikace v různých přírodních podmínkách, v různých polohách v rámci teritoria bobrů a o míře jejich účinnosti.

Nalezení optimálního způsobu soužití s bobry je cílem koncepce managementu bobrů, tzv. „Programu péče o bobra evropského v ČR“ (dále jen „Program péče“), kterou v roce 2013 schválilo Ministerstvo životního prostředí. Realizací této koncepce je pověřena Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Znění Programu péče je dostupné na webových stránkách

www.zachranneprogramy.cz.

Jednou z aktivit Programu péče je testování technických opatření, které mohou snižovat četnost konfliktů mezi bobry a lidmi. Této stěžejní aktivity Programu péče se od roku 2018 aktivně zapojuje i Zoo Brno. Poskytuje finanční prostředky na realizaci konkrétních opatření, její pracovníci se na tomto procesu podílí a následně sledují a kontrolují funkčnost aplikovaných opatření. Od roku 2018 tak byly naistalovány čtyři

drény do bobří hráže, aplikován abrazivní nátěr na ochranu stromů ve dvou lokalitách a v jedné lokalitě byl na bobří hrázi instalován elektrický ohradník.

V následujícím přehledu jsou uvedena opatření, do jejichž aplikace se Zoo Brno v uplynulých letech zapojila a jejichž cílem bylo snížit konfliktnost výskytu bobrů v dané lokalitě. Detailní informace k vlastním opatřením, k jejich parametrům a funkci, jsou uvedeny v publikaci „Průvodce v soužití bobrem“, která je dostupná ke stažení na výše uvedených webových stránkách záchranných programů.

Rok 2018

A. Konfliktní situace: Bobří hráže na vysočina úroveň vodní hladiny na Di-

vokém potoce u obce Dolní Lukavice (okr. Plzeň-jih), způsobovala zamokření přilehlých pozemků a znemožňovala tak pohyb zemědělské techniky po těchto pozemcích. Takových situací jsou na území ČR řádově stovky. Nejčastějším přístupem je odstranění hráže se všemi přínosy, které má. Současné bobří hráz velice často obnovují, tzn. že konfliktní situace vznikne v brzké budoucnosti pravděpodobně znovu.

Aplikované opatření: Drénování bobří hráže – vložení roury do bobří hráže. Roura stabilizuje úroveň vodní hladiny v toku v takové úrovni, která je přijatelná jak z pohledu lidí, tak i z hlediska životních potřeb bobrů. To znamená, že hráže může v daném místě zůstat se všemi pozitivními vlivy, které má. Jednalo se o druhé, správně provedené drénování na území ČR.

Výsledek: Drénování bylo funkční od začátku roku 2019, kdy byla hráz lidským zásahem nelegálně poškozena. Na sklonku roku 2020 bobří hráz dostavěli a obnovili tak funkčnost drénování.

Drénování bobří hráže u obce Dolní Lukavice. Autor: Jitka Uhlíková

B. Konfliktní situace: Bobří okus stromů v břehovém porostu (1) u řeky Střely u obce Žlutice (okr. Karlovy Vary) a (2) na břehu Vltavy na Podolském nábřeží v Praze.

Aplikované opatření: Ochrana stromů abrazivním nátěrem Wöbra. U Střely bylo ošetřeno 55 dřevin, u Vltavy 20 dřevin. Jednalo se o třetí lokalitu v ČR, na které byl tento nátěr aplikován.

Výsledek: U nátěru Wöbra se předpokládá jeho ochranná účinnost po dobu dvou let. Nejedná se však o 100% účinnou ochranu dřevin před bobřím okusem, tím je pouze oplocení. Nicméně v obou lokalitách se nátěr osvědčil a po následné dvouleté období nedošlo k narušení natřených stromů okusem bobrů.

Javor mléč u Střely, jehož kmen je natřený abrazivním nátěrem Wöbrou. Autor: Jitka Uhlíková

Rok 2019

Konfliktní situace: Bobří hráz, která se nacházela u obce Hevlín (okr. Znojmo) na Černé strouze, způsobovala rozliv vody na přilehlé zemědělsky obhospodařované pozemky. Vznikl zde přírodně cenný mokřad, ale současně i konfliktní situace z důvodu zatopení či podmáčení přilehlých pozemků.

Aplikované opatření: Drénování bobří hráze mělo za cíl zachovat mokřad a stabilizovat vzdutí způsobené hrází tak, aby se rozloha podmáčených či zatopených pozemků již nezvětšovala.

Výsledek: Po několika měsících byla hráz lidským zásahem nelegálně naru-

Drénování bobří hráze u obce Hevlín. Autor: Jitka Uhlíková

šena a současně byl i lehce poškozen drén. Bobří hráz dosud nedostavěli. Jestliže tak učiní, bude drén opět funkční.

Rok 2020

Konfliktní situace: Problematická hráz se nacházela na Hrabětickém potoce u obce Hrabětice (okr. Znojmo), na hranicích přírodní památky Trávní Dvůr. Tato přírodní památka chrání lužní les a mokřady nivy řeky Dyje na hranici mezi Českou republikou a Rakouskem. Hráz způsobovala rozliv vody a vznik přírodně cenného mokřadu v jejím přilehlém okolí. Navýšení úrovně vodní hladiny v potoce však způsobilo podmáčení a zatopení nedalekých zemědělsky obhospodařovaných pozemků.

Aplikované opatření: Drénování bobří hráze, které mělo zajišťovat existenci mokřadu, ale stabilizovat výšku vodní hladiny tak, aby se rozloha podmáčených či zatopených pozemků již nezvětšovala.

Výsledek: Drénování hráze je do současnosti funkční.

Rok 2021

A. Konfliktní situace: Konfliktní bobří hráz se nacházela na Stříbrném potoce v Havlíčkově Brodě. Zatopení pozemků a zamokření způsobené hrází bylo problematické z hlediska infrastruktury, zejména z hlediska zatopení paty sloupu elektrického vedení VN. Současně – pro zvýšení druhové roz-

Drénování bobří hráze u obce Hrabětice. Autor: Jitka Uhlíková

Drénování bobří hráze v Havlíčkově Brodě. Autor: Jitka Uhlíková

manitosti, zajištění retence vody v krajině – bylo žádoucí mokřad zachovat. Bobří hráze dále zvyšují kvalitu vody v tocích, zajišťují sedimentaci erozních splavenin. Poněvadž se na Stříbrném potoce, nad mokřadem, nachází soustava pěti rybníků, je kvalita vody, množství sedimentů ovlivněno hospodařením v rybnících a přítomný mokřad může působit jako kořenová čistka pro vodu z rybníční soustavy.

Aplikované opatření: Drénování bobří hráze, jehož cílem bylo zajistit, aby vzdutí působené hrází zajišťovalo existenci mokřadu, bylo výškově optimalizováno, nebylo konfliktní a aby se rozloha podmačených či zatopených pozemků již nezvětšovala.

Výsledek: Drénování je funkční do současnosti.

B. Konfliktní situace: Problematická bobří hráz se nacházela na Hrabětickém potoce u obce Hrabětice (okr. Znojmo), v přírodní památce Trávní Dvůr. Tato hráz se podílela na rozlivu vody a vzniku přírodně cenného mokřadu v jejím přilehlém okolí. Navýšení úrovně vodní hladiny však způsobilo podmačení a zatopení nedalekých zemědělsky obhospodařovaných pozemků a v ohrožení byla také komunikace, která lemuje mokřad a slouží především pro zemědělskou techniku.

Aplikované opatření: Na bobří hráz byl instalován elektrický ohradník. Jedná se o opatření, které dosud nebylo na území ČR testováno. K stabilizace výšky hráze ho používají např. ve Švý-

carsku či Bavorsku. Elektrický ohradník znemožňuje bobrům přístup k hrází a její dostavění.

Výsledek: Testované opatření je funkční do současnosti.

Elektrický ohradník aplikovaný u bobří hráze u obce Hrabětice. Autor: Jitka Uhlíková

V roce 2018–2020 byla opatření v celém rozsahu financována Zoo Brno. V roce 2021 byla realizace opatření podpořena také dotací z MŽP.

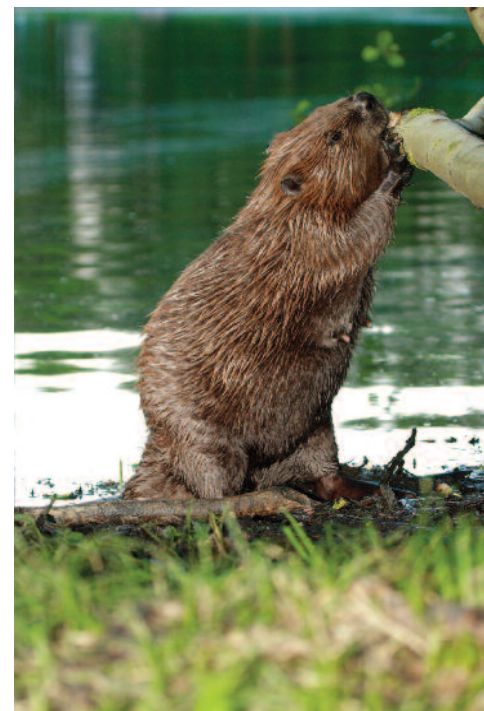
Závěrem

Bobr po svém návratu na našem území dostal nálepku nechtěného potíže. Vznikne-li problém, ve většině případů se nehledá způsob soužití s těmito jedinečnými živočichy, nýbrž se způsob, jak se jich zbavit. Zákonná

ochrana nepomáhá a hlavně nestačí. V médiích se pravidelně objevují zprávy o tom, jaké problémy výskyt bobrů přináší. O pozitivním vlivu jejich hrází na naši přírodu, o zadržování vody v krajině však nikdo nepíše, nemluví. Zoo Brno je jediným subjektem, který dlouhodobě podporuje testování opatření a tím i hledání způsobu soužití s bobry. Současně tak tato zoologická zahrada pomáhá nejen bobrům, ale i dalším druhům živočichů a rostlin naší přírody, kterým bobří stavbou hrází, tvorbou mokřadů, vytváří prostor pro jejich existenci.

S testovanými opatřeními nebylo na území ČR dostatek zkušeností. Jak je z výše uvedeného přehledu patrné, některá byla na našem území aplikována poprvé, některá podruhé či potřetí. Díky realizovaným aktivitám, díky podpoře Zoo Brno, je s jednotlivými opatřeními již daleko více zkušeností, což přispěje k jejich smysluplnější aplikaci a ve výsledku pomůže v hledání cesty k soužití s našimi staronovými sousedy, s bobry.

Autor: RNDr. Jitka Uhlíková, Ph.D.,
Koordinátorka Programu péče o bobra evropského v ČR, AOPK ČR, Praha

Najdeme způsob soužití s bobry, aby nám pomáhali zacházet v krajině to nejčinnější – vodu?

Autor: Ladislav Vogeltanz

Staňte se součástí divoké přírody!

VIRTUÁLNÍ EXPEDICE ZOO BRNO

Jedinečný zážitek v centru Brna.

Radnická 6
(vedle Staré radnice)

Pondělí - Neděle
10:00 - 18:00

**ZOO
BRNO**

B | R | N | O

STATUTÁRNÍ MĚSTO BRNO
FINANČNĚ PODPORUJE ZOO BRNO A STANICI ZÁJMOVÝCH ČINNOSTÍ,
PŘÍSPĚVKOVOU ORGANIZACI